

egyike a cheszed, a kegyesség. A királyért mondott ima egyik bécsi változata azt a gondolatot jeleníti meg, hogy a király személyében tükröződő isteni attribútumok az Örökkévalótól valók: „a könyörületes adjon a király szívébe és miniszterei valamint tanácsadói szívébe könyörületeséget, hogy tegyenek jót velünk és egész Izraellel, az ő napjaiban és a mi napjainkban és Izrael lakozzon békeességben.” A Példabeszédek egyik verse pedig az igazságos és kegyes királyi magatartást a trón támaszának nevezi: „Kegyesség és igazság megóvják a királyt, és kegyességgel támasztja trónját.” (Péld 20.28) A polgári- és vallásszabadság okán a modern nyugati államok is kegyes királyságokként (málchut sel cheszed) jelentek meg az orthodox responzum- és történeti irodalomban.

Fenyves Katalin

Zsidó lojalitáshierarchiák változásai

A lojalitás fogalma, amikor az események szereplőinek perspektívájából és nem a hatalom gyakorlóinak szemszögéből világítja meg a viszonyulási módokat, nem tartalmaz esszencialista konnotációkat, ehelyett gyakran többes számú, változékony, felételezi a választás lehetőségét. A lojalítások hierarchiájának átrendeződései is dinamikusan változó kötődések-elkötelezettségek, nem pedig valamely megváltoztathatatlan lényeg megnyilvánulásai. Az elmúlt néhány év nemzetközi kutatásaiban a lojalitásfogalom elsősorban az első világháború és a két világháború közötti, rendkívül sok nemzeti-etnikai konfliktustól szabdalt időszak kapcsán vált konferenciák és tanulmányok tárgyává. A lojalitáshierarchiák változásának itt elemzett példája az 1919-es magyarországi vörös és fehér terror „zsidó mártírjai”-nak ábrázolása a felekezeti diskurzusban, különös tekintettel az ellenforradalom antiszemitizmusa és a magyar zsidóknak az ellenforradalomban való „százalékon felüli nemes részvételétele” (*Egyenlőség*) között feszülő kognitív diszsonancia kezelési módjaira.

Gidó Attila

Erdélyi zsidó lojalitásnyilatkozatok a 20. század első felében

Az erdélyi zsidók magyar identitása, a magyar közösséghez való tartozása az első világháborút követően tematizálódott a sajtónyilvánosságban, a közbeszédben és a magyar, illetve a román politikai eliten belül. A magyarsághoz történő tartozás pedig rögtön felvetette a lojalitás kérdését, amelyet két irányba mutató viszonyrendszerként lehet értelmezni. A Romániai Országos Magyar Párt 1924-es brassói nagygyűlésén elfogadott határozat kimondta, hogy a magyar kisebbség részének tekinthető minden olyan zsidó származású személy, aki a magyar kulturális értékeket és a politikai, nemzeti célokat magáénak vallja. Így a lojalitás a magyar, illetve a magyar–zsidó kettős identitás vállalhatóságára is megoldást kínált, és mindazon zsidókra érvényes volt, akik már elindultak a magyarságtól való eltávolodás útján, de még kötődtek valamilyen szinten (pl. anyanyelvhasználat/nyelvhasználat, kultúrafogyasztás vagy magyar nyelvű zsidó kultúratermelés) a magyarsághoz.

A román irányba megmutatkozó lojalitás (*román állami lojalitás*) első kinyilatkoztatásai a zsidó nemzeti mozgalom részéről érkeztek, amely kijelentette, hogy elismeri az új állami kereteket és az új hazában hűséges állampolgárként, de kisebbségi jogai birtokában akar élni. Erre nézve az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség elnökének, Fischer Tivadar kolozsvári ügyvédnek 1920. januári kijelentései, valamint a dési és kolozsvári zsidó nagygyűléseken elhangzott felszólalások,

határozatok voltak irányadóak. Előadásomban az erdélyi zsidó vezetők 1918-1940 közötti magyar és román irányba tett lojalitásnyilatkozatait vizsgálom meg, arra keresve a választ, hogy ezek a nyilatkozatok mennyiben tükrözték a zsidó identitásopciókat és az erdélyi magyar-zsidó viszonyrendszer átalakulását a román impérium alatt.

Glässer Norbert

Lojalitásnyilatkozatok és -hierarchiák az izraelita felekezeti sajtóban

A Monarchia felekezeti alapon megélt életvilágai alapjaiban határozták meg tagjaik tapasztalatait, cselekvési lehetőségeit, értelmezéseit, diskurzustradícióit és perspektíváit. A felekezeti diskurzustradíciók formálódásának útjaira és a tágabb társadalmi környezethez való viszonyulási módokra egyaránt hatottak a zsidóság esetében a judaizmus hagyományai, az átalakuló társadalom lehetőségei és korlátai, valamint a modern nemzeteszmék megjelenése. Az előadás a főhatalomhoz kötődő premodern és modern izraelita rítusokról szóló híradások tükrében elemzi az állampatrióta királytisztelet és a modern nemzeti diskurzusok egymáshoz való változó viszonyát. Ezáltal a Jewish Studies irodalmának Magyarországon kevésbé szervesült látásmódjait alkalmazza a történeti tapasztalat formálódására és csatornáira vonatkozóan. Forrásanyagában újdonságot hoz a tekintetben is, hogy zsinagógai beszédeket, izraelita felekezeti lapokat, populáris vallási kiadványokat, aprónyomtatványokat, zsidó múzeumi és hitközségi tárgyanyagokat, fotókat és levéltári anyagokat emel be elemzésébe.

Haraszi György

A koraújkori magyar zsidó történelem képe a 19. századi zsidó történetírásban

Az 1867-es emancipációs törvény után a (neológ) magyarországi zsidóság ideológusai szükségességét érezték a magyar-zsidó együttélés, netán szimbiózis történeti megalapozásának is. Erre két lehetséges út is kínálkozott. Az első és látványosabb a 19. század közepe óta heves vitákat kiváltó kazár elmélet "magyar ágának" kiemelése, összekapcsolása a honfoglalás és a korai Árpád-kor eseményeivel. A másik momentum a (zsidók kis száma miatt) viszonylag békés középkori magyarországi zsidó történelem, amelyet igyekeztek szembeállítani a nyugat európai vérfürdővel, kiűzetésekkel. A fenti tendenciák leglátványosabban a kor reprezentatív neológ történetíróinak, Kohn Sámuelnek és Büchler Sándornak munkásságában érhetők tetten, az előadás európai kontextusban ez irányú tevékenységüket vizsgálja.

Komoróczy Szonja

Nemzet- és valláskép a hitközségi politikában a kárpátaljai zsidóknál

Az előadás a kárpátaljai zsidó közösségek által megfogalmazott nemzetképet és vallásképet vizsgálja a két világháború közti időszakban. A térség zsidó közösségeinek lojalitása megoszlott Magyarország, Csehszlovákia és a Szentföld között, és más-más megnyilvánulásai voltak teológiai, politikai és nyelv választási szempontok alapján. A korabeli helyi sajtó cikkein keresztül jól láthatók a szentföldi eseményekre adott reakciók, illetve a szentföldi szervezetekkel ápolott kapcsolatok, a cionista irányzatok rendezvényei, a csehszlovák politikához, és különösen Masarykhoz való viszony, és a magyar kultúra és politika iránti érdeklődés.